

УДК 657.1:346.2

JEL Classification: M41, M48, K22

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНА АРХІТЕКТУРА ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ

ГУГУЛ Руслан

Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету

<https://orcid.org/0009-0000-5455-1869>

У статті досліджено нормативно-правове забезпечення формування та реалізації облікової політики підприємства як багаторівневу систему регулювання, у межах якої поєднуються законодавчі приписи, положення національних і міжнародних стандартів фінансової звітності, методичні рекомендації та внутрішні регламенти суб'єкта господарювання. Обґрунтовано доцільність розгляду нормативного середовища облікової політики не як сукупності відокремлених правових актів, а як цілісної регуляторної архітектури, компоненти якої відрізняються за юридичною силою, сферою застосування, ступенем імперативності та характером впливу на професійне судження суб'єктів організації бухгалтерського обліку.

Систематизовано основні рівні нормативно-правового регулювання облікової політики підприємств в Україні та визначено функціональні взаємозв'язки між ними. Акцентовано увагу на особливому статусі внутрішнього розпорядчого документа про облікову політику, який забезпечує практичну конкретизацію нормативно допустимих альтернатив відповідно до організаційних, технологічних та економічних характеристик діяльності підприємства.

Встановлено, що сучасна трансформація нормативно-правового забезпечення облікової політики відбувається під впливом євроінтеграційних процесів, поширення міжнародних стандартів, цифровізації облікових процедур, автоматизації формування фінансової інформації та посилення вимог до її прозорості й порівняльності. Визначено проблемні аспекти чинної регуляторної моделі, пов'язані з багаторівністю нормативного масиву, неоднорідністю термінологічного апарату, необхідністю узгодження окремих положень національного регулювання з міжнародними підходами та недостатньою адаптованістю внутрішніх регламентів підприємств до цифрового середовища.

Запропоновано концептуальні напрями трансформації нормативно-правової архітектури облікової політики, орієнтовані на її системність, адаптивність, цифрову сумісність та подальшу гармонізацію з європейською моделлю корпоративної звітності. Обґрунтовано, що за сучасних умов облікова політика поступово виходить за межі суто технічного інструменту організації бухгалтерського обліку та набуває значення внутрішнього регуляторного механізму, який забезпечує взаємозв'язок нормативних вимог, професійного судження і специфіки інформаційних потреб конкретного підприємства.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, нормативно-правове забезпечення, нормативне регулювання, фінансова звітність, НП(С)БО, МСФЗ, професійне судження, цифровізація бухгалтерського обліку, євроінтеграція.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2026-21-40>

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Стаття надійшла до редакції / Received 07.07.2026

Прийнята до друку / Accepted 04.08.2026

Опубліковано / Published 27.08.2026

© ГУГУЛ Руслан

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Облікова політика посідає особливе місце в системі інформаційного забезпечення діяльності підприємства, оскільки саме через неї загальні нормативні приписи у сфері бухгалтерського обліку набувають конкретного організаційно-методичного змісту на рівні окремого суб'єкта господарювання. Законодавство та стандарти встановлюють нормативні межі ведення бухгалтерського обліку й формування фінансової звітності, проте практична реалізація значної частини передбачених ними методичних положень потребує вибору, конкретизації та послідовного застосування підприємством відповідних принципів, методів і процедур. Унаслідок цього облікова політика фактично виконує функцію сполучної ланки між зовнішнім нормативним регулюванням та внутрішньою організацією облікової системи.

Сучасне нормативно-правове середовище формування облікової політики в Україні характеризується багаторівневою побудовою. Його компоненти мають різну юридичну природу та регуляторне призначення: від законодавчого визначення базових засад бухгалтерського обліку до положень стандартів, методичних документів і внутрішніх регламентів підприємства. Така конструкція забезпечує можливість урахування специфіки діяльності суб'єктів господарювання, проте водночас формує проблему узгодженості нормативних положень, визначення меж професійного судження та забезпечення послідовності обраних методичних підходів [8].

Додаткового значення ця проблематика набуває в умовах трансформації української системи бухгалтерського обліку під впливом європейської інтеграції, поширення міжнародних підходів до фінансової звітності та прискорення цифровізації економічних процесів. Якщо традиційна модель нормативного регулювання була переважно зорієнтована на документальне

закріплення способів ведення обліку, то сучасне інформаційне середовище вимагає врахування автоматизованої обробки даних, інтеграції бухгалтерських інформаційних систем, електронного документообігу та зростання ролі професійного судження під час формування показників фінансової звітності.

У цьому контексті актуальним стає переосмислення самого підходу до нормативно-правового забезпечення облікової політики. Його доцільно досліджувати не лише через перелік нормативних актів, що регулюють бухгалтерський облік, а як регуляторну архітектуру, у межах якої взаємодіють зовнішні правові приписи, стандартизаційні механізми та внутрішні рішення підприємства. Такий підхід дозволяє встановити не тільки склад нормативної бази, а й характер взаємозв'язків між її рівнями, виявити регуляторні розриви та визначити напрями подальшої трансформації облікової політики відповідно до змін економічного й цифрового середовища.

ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ СТАТТІ

Метою статті є теоретичне обґрунтування сучасної архітектури нормативно-правового забезпечення облікової політики підприємства, систематизація її основних регуляторних рівнів та визначення перспективних напрямів трансформації в умовах євроінтеграції, цифровізації бухгалтерського обліку й подальшої гармонізації національного нормативного середовища з міжнародними підходами до формування фінансової інформації.

Для досягнення поставленої мети передбачається уточнити місце облікової політики в системі нормативного регулювання бухгалтерського обліку; структурувати нормативно-правове забезпечення за рівнями регуляторного впливу; встановити взаємозв'язки між зовнішнім регулюванням і внутрішніми обліковими регламентами підприємства; ідентифікувати ключові проблеми чинної моделі та обґрунтувати напрями її трансформації відповідно до сучасних інформаційних, інституційних і цифрових викликів.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика формування та реалізації облікової політики підприємства широко представлена у працях вітчизняних науковців. Теоретичні, організаційні та методичні засади облікової політики досліджували Т. В. Барановська, І. М. Сисоєва, В. А. Кулик, М. С. Пушкар, М. Т. Щирба, Т. М. Сторожук, С. О. Левицька, Т. Кучеренко та інші вчені [6-19].

Вагомий внесок у розвиток теоретичних положень облікової політики здійснила Т. В. Барановська, яка дослідила її рівні, суб'єктів і складові та обґрунтувала особливості формування на підприємствах України [6; 7]. І. М. Сисоєва розглядає облікову політику як складову інформаційних ресурсів підприємства, приділяючи увагу історичним передумовам її становлення та окремим елементам формування [8-10]. Комплексне дослідження теоретичних і практичних аспектів облікової політики представлено у працях В. А. Кулик, зокрема щодо її нормативного, організаційного та методичного забезпечення [11-13]. Окремі аспекти формування й регламентування облікової політики висвітлено також у працях О. В. Олійник, М. С. Пушкар, М. Т. Щирби, Т. М. Сторожук, С. О. Левицької, Т. Кучеренко [14-19].

У сучасних дослідженнях проблематика облікової політики набуває ширшого управлінського та інформаційного змісту. В. А. Замлинський, О. А. Волошина та С. В. Степаненко досліджують її у взаємозв'язку з економічною безпекою підприємства [21], Г. В. Гришук акцентує увагу на методичних аспектах облікової політики малих підприємств [22], а М. М. Кругла розглядає проблематику змін в облікових політиках та облікових оцінках [23]. А. В. Дмитренко визначає облікову політику як важливий інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства [24], тоді як Н. І. Рижікова, І. В. Перезова, О. В. Мельниченко та В. М. Цупак досліджують її моделювання у контексті виробничого потенціалу та інноваційного розвитку [25].

Попри значний науковий доробок, нормативно-правове забезпечення облікової політики все ще переважно розглядається фрагментарно – через окремі нормативні документи, методи або елементи облікової політики. Недостатньо дослідженими залишаються взаємозв'язки між різними рівнями нормативного регулювання, внутрішніми регламентами підприємства та професійним судженням в умовах цифровізації й європейської інтеграції.

Це зумовлює необхідність дослідження нормативно-правового забезпечення облікової політики як цілісної багаторівневої регуляторної архітектури, визначення взаємозв'язків між її складовими та обґрунтування напрямів трансформації відповідно до сучасних інституційних, інформаційних і технологічних змін.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На відміну від традиційного підходу, за якого нормативне забезпечення переважно розглядається як перелік законодавчих і методичних документів, архітектурний підхід передбачає дослідження не лише складу нормативної бази, але й характеру взаємодії її елементів. Йдеться про послідовне переміщення регуляторного імпульсу від загальних правових норм до конкретного управлінського рішення підприємства щодо способу відображення об'єктів бухгалтерського обліку та представлення відповідної інформації у фінансовій звітності.

Базовим нормативно-правовим актом у цій системі є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV, який визначає правові засади регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку, а також складання фінансової звітності [1]. У законодавчому полі облікова політика визначається через сукупність принципів, методів і процедур, які підприємство використовує для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. Такий зміст поняття принципово важливий, оскільки засвідчує, що облікова політика не обмежується окремими методами оцінки активів чи розподілу витрат, а охоплює значно ширшу площину організації облікового процесу.

Особливого значення у цьому контексті набуває принцип послідовності. Його дотримання передбачає постійне застосування підприємством обраної облікової політики з року в рік, тоді як її зміна має відбуватися лише за наявності належних нормативних підстав, із відповідним обґрунтуванням та розкриттям інформації. Отже, нормативне забезпечення виконує одночасно дві функції: надає підприємству визначену свободу методичного вибору та встановлює межі, які запобігають довільній зміні облікових підходів залежно від бажаного фінансового результату.

Наступний рівень регуляторної архітектури формують національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Їх функціональне призначення полягає у конкретизації принципів і методів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності за окремими об'єктами. Саме на цьому рівні загальні положення законодавства трансформуються у методичні правила визнання, оцінки, класифікації та відображення господарських операцій.

Водночас особливість стандартів полягає в тому, що для низки об'єктів вони передбачають допустимі альтернативні підходи. Виникнення такої альтернативності створює безпосередню сферу формування облікової політики: підприємство повинно не просто виконати нормативну вимогу, а здійснити обґрунтований вибір із дозволених варіантів і забезпечити його послідовне застосування.

У результаті нормативно-правове забезпечення облікової політики доцільно структурувати за п'ятьма взаємопов'язаними рівнями (табл. 1).

Таблиця 1

Сучасна архітектура нормативно-правового забезпечення облікової політики підприємства

Рівень регулювання	Зміст регуляторного впливу	Функція у формуванні облікової політики
I. ЗАКОНОДАВЧИЙ	Законодавче визначення правових засад бухгалтерського обліку та фінансової звітності.	Встановлення загальних правових меж, принципів, відповідальності та повноважень щодо організації обліку.
II. СТАНДАРТИЗАЦІЙНИЙ	НП(С)БО та, для відповідних категорій суб'єктів, МСФЗ.	Визначення правил визнання, оцінки, класифікації, подання та розкриття облікової інформації.
III. МЕТОДИЧНИЙ	Методичні рекомендації та інші документи методичного характеру.	Конкретизація можливих підходів до вибору й оформлення елементів облікової політики.
IV. ГАЛУЗЕВО-АДАПТАЦІЙНИЙ	Нормативні та методичні вимоги, пов'язані зі специфікою окремих видів діяльності та категорій підприємств.	Адаптація загальних правил до організаційно-економічних особливостей суб'єкта господарювання.
V. ВНУТРІШНЬОКОРПОРАТИВНИЙ	Наказ (положення) про облікову політику, внутрішні регламенти та процедури.	Перетворення нормативно допустимих альтернатив на конкретну модель бухгалтерського обліку підприємства.

Джерело: сформовано автором

Запропонована структура демонструє, що облікова політика виникає не на одному ізольованому рівні регулювання, а є результатом **послідовної нормативної конкретизації**. На

першому рівні встановлюються правові рамки; на другому – стандартизуються правила бухгалтерського відображення; на третьому – формується методичний інструментарій; на четвертому загальні правила адаптуються до специфіки діяльності; на п'ятому підприємство закріплює конкретні рішення у власному внутрішньому регламенті.

Таким чином, внутрішній документ про облікову політику доцільно розглядати як кінцеву точку зовнішнього нормативного регулювання і водночас як початкову точку внутрішнього регулювання облікової системи. Саме на цьому рівні відбувається трансформація загальних нормативних вимог у конкретні алгоритми формування облікової інформації.

Важливе місце у цій архітектурі посідають Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. Їх методичне значення полягає у систематизації підходів до визначення елементів облікової політики та організації процесу її формування. Водночас тривалий період функціонування цього документа в умовах суттєвої зміни технологічного середовища бухгалтерського обліку актуалізує питання його подальшого оновлення [4].

Сучасне підприємство функціонує вже в іншій інформаційній реальності, ніж та, в якій сформувалася традиційна модель внутрішнього документа про облікову політику. Значна частина операцій фіксується та обробляється автоматизовано; первинні документи дедалі частіше створюються в електронному середовищі; бухгалтерські, податкові, управлінські та аналітичні інформаційні потоки інтегруються в межах корпоративних систем. За таких обставин традиційне трактування облікової політики переважно як набору обраних методів бухгалтерського обліку поступово втрачає достатність.

Це формує передумови для розширення внутрішньокорпоративного рівня облікової політики цифровим компонентом. Йдеться не про включення до наказу про облікову політику всіх технічних характеристик програмного забезпечення, а про нормативне закріплення тих цифрових процедур, які безпосередньо впливають на формування, достовірність, збереження та контроль облікової інформації.

З цієї позиції сучасна архітектура облікової політики може бути представлена через взаємодію чотирьох функціональних компонентів: **нормативний компонент** → **методичний компонент** → **організаційний компонент** → **цифровий компонент**.

Нормативний компонент визначає межі допустимих рішень; методичний – способи визнання, оцінки та відображення об'єктів; організаційний – розподіл повноважень і відповідальності за формування облікової інформації; цифровий – алгоритми реалізації прийнятих рішень в інформаційній системі підприємства.

Таке розширення структури облікової політики має принципове значення. Якщо обраний підприємством метод реалізується автоматизованою інформаційною системою, то його практичний результат залежить не лише від формулювання в наказі, але й від коректності налаштування відповідного цифрового алгоритму. Отже, між «**нормою**», «**обліковим рішенням**» і «**цифровим алгоритмом**» виникає новий регуляторний зв'язок, який недостатньо врахований традиційною моделлю нормативного забезпечення.

Окремого аналізу потребує міжнародний рівень регулювання. Для підприємств, які складають фінансову звітність відповідно до МСФЗ, важливе нормативне значення має МСБО 8 «Основа підготовки фінансової звітності» (IAS 8 *Basis of Preparation of Financial Statements*), положення якого регламентують принципи вибору та застосування облікових політик, порядок їх зміни, перегляду облікових оцінок і виправлення помилок. Така модель суттєво посилює роль професійного судження, оскільки в ситуаціях, коли конкретний стандарт безпосередньо не регламентує певну операцію, виникає необхідність формувати облікове рішення, виходячи із системи принципів та релевантних нормативних орієнтирів.

Саме співвідношення нормативного припису і професійного судження є одним із ключових напрямів сучасної трансформації облікової політики.

Традиційна модель тяжіє до детального нормативного визначення способу ведення обліку, тоді як міжнародна модель значною мірою базується на принципах, економічній сутності операцій та професійному обґрунтуванні прийнятого рішення. Для України поступове зближення цих підходів означає не механічне скорочення нормативного регулювання, а зміну його функціональної ролі.

У цьому контексті можна виокремити дві принципово різні моделі регуляторного впливу (табл. 2).

Таблиця 2

Трансформація регуляторної моделі формування облікової політики

Ознака	Традиційна модель	Трансформаційна модель
Домінуючий підхід	Регулювання через деталізовані правила	Регулювання через принципи та нормативні межі
Роль підприємства	Виконання встановлених приписів	Обґрунтований вибір і професійне судження
Облікова політика	Переважно формальний внутрішній документ	Активний механізм регулювання облікової системи
Характер нормативного середовища	Відносно статичний	Адаптивний та багаторівневий
Технологічна складова	Допоміжна	Інтегрована в облікові процедури
Міжнародний вплив	Часткова гармонізація	Системне зближення з міжнародними та європейськими підходами
Основний результат	Дотримання нормативних вимог	Достовірна, релевантна, зіставна та технологічно відтворювана інформація

Джерело: сформовано автором

Запропоноване зіставлення дозволяє стверджувати, що трансформація нормативно-правового забезпечення облікової політики не повинна зводитися виключно до оновлення окремих нормативних актів. Йдеться про поступову зміну самої філософії регулювання — від переважного контролю за формальним дотриманням встановлених способів ведення обліку до формування середовища, у якому підприємство несе відповідальність за обґрунтованість, послідовність і прозорість прийнятих облікових рішень.

Водночас розширення сфери застосування професійного судження поряд із позитивним впливом на гнучкість облікової системи супроводжується виникненням додаткових ризиків. За відсутності належного методичного обґрунтування аналогічні за економічним змістом господарські операції можуть отримувати різне облікове трактування, що ускладнює забезпечення зіставності показників фінансової звітності та може знижувати рівень її інформаційної цінності. З огляду на це трансформація нормативно-правового середовища не повинна ототожнюватися з механічним скороченням регламентації. Більш обґрунтованим видається формування такого співвідношення між нормативною визначеністю та професійною автономією, за якого підприємство отримує достатній простір для вибору облікових рішень, одночасно несучи відповідальність за їх послідовність, аргументованість і належне розкриття.

У контексті зазначеного перспективи розвитку нормативно-правового забезпечення облікової політики підприємств доцільно пов'язувати з п'ятьма взаємопов'язаними напрямками: гармонізацією, систематизацією, цифровізацією, адаптивністю та транспарентністю. Їх сукупність відображає перехід від традиційного сприйняття нормативного регулювання як статичної системи приписів до більш гнучкої моделі, здатної реагувати на зміни інституційного, інформаційного та технологічного середовища діяльності підприємств.

Першим напрямом є гармонізація нормативного забезпечення, зміст якої полягає у подальшому зближенні національних підходів до формування облікової політики з міжнародними принципами бухгалтерського обліку та фінансової звітності. При цьому гармонізацію недоцільно розглядати як механічне перенесення міжнародних положень у національне нормативне поле. Її результативність залежить від спроможності поєднати міжнародні підходи з особливостями правового регулювання, організації бухгалтерського обліку та функціонування суб'єктів господарювання в Україні. За такого підходу гармонізація набуває змісту поступового узгодження принципів, категорій і механізмів регулювання із збереженням необхідної адаптації до національного інституційного середовища.

Другим напрямом виступає систематизація нормативно-правового забезпечення облікової політики. Наявність значної кількості нормативних і методичних положень різного рівня актуалізує необхідність забезпечення їх змістовної узгодженості та чіткого визначення функціонального

призначення. Особливого значення набуває розмежування імперативних нормативних вимог, методичних рекомендацій і тих положень, щодо яких підприємство має право застосовувати професійне судження. Систематизація у цьому розумінні повинна сприяти не збільшенню кількості регуляторних документів, а формуванню зрозумілої логіки їх взаємодії та усуненню дублювання або суперечливості окремих положень.

Третій напрям пов'язаний із цифровізацією облікової політики та її нормативного забезпечення. Автоматизація бухгалтерських процесів, електронний документообіг, інтеграція інформаційних систем і поступове перенесення значної частини облікових процедур у цифрове середовище змінюють механізм практичної реалізації прийнятих підприємством облікових рішень. За таких умов обраний метод бухгалтерського обліку існує не лише як положення внутрішнього розпорядчого документа, а й як відповідний алгоритм, реалізований в інформаційній системі. Це зумовлює необхідність узгодження нормативного рішення, його внутрішнього документального закріплення та цифрової реалізації. Відсутність такого взаємозв'язку створює ризик розбіжностей між формально задекларованою та фактично застосовуваною обліковою політикою.

Четвертим напрямом трансформації є підвищення адаптивності облікової політики. Динамічність економічного середовища, зміни бізнес-моделей, організаційної структури, технологій та нормативних вимог зумовлюють необхідність своєчасного перегляду окремих облікових рішень. Водночас адаптивність не повинна суперечити принципу послідовності. Йдеться не про довільну зміну обраних методів залежно від поточних інтересів підприємства, а про здатність облікової політики обґрунтовано реагувати на істотні зміни умов діяльності та нормативного середовища. Таким чином, адаптивність доцільно розглядати як контрольовану здатність облікової системи до трансформації в межах установлених нормативних вимог.

П'ятий напрям пов'язаний із посиленням прозорості облікової політики. В умовах зростання інформаційних потреб користувачів фінансової звітності важливим стає не лише сам факт дотримання підприємством установлених правил, але й зрозумілість суттєвих облікових рішень та їх впливу на показники звітності. Наявність нормативно допустимих альтернатив не повинна створювати можливостей для формального маніпулювання методами бухгалтерського обліку з метою отримання бажаного інформаційного результату. Тому прозорість передбачає належне обґрунтування суттєвих професійних суджень, послідовність їх застосування та достатність розкриття інформації для зацікавлених користувачів.

Зазначені напрями не є автономними. Їх взаємодія формує комплексний характер трансформації нормативно-правового забезпечення облікової політики. Гармонізація визначає стратегічний вектор розвитку національної системи регулювання; систематизація забезпечує внутрішню узгодженість нормативного поля; цифровізація адаптує механізми реалізації облікових рішень до сучасного технологічного середовища; адаптивність забезпечує здатність системи реагувати на зміни; прозорість орієнтує результат такої трансформації на підвищення якості та зрозумілості фінансової інформації.

У цьому контексті сучасну архітектуру нормативно-правового забезпечення облікової політики доцільно трактувати не як статичну ієрархію нормативних документів, а як динамічну систему регуляторної взаємодії. У межах такої системи законодавство встановлює загальні правові засади, стандарти визначають методологічні межі формування облікової інформації, методичні документи конкретизують можливості практичного застосування встановлених положень, а внутрішня облікова політика перетворює зовнішні нормативні вимоги на сукупність конкретних рішень, пристосованих до умов функціонування певного підприємства.

За такого підходу змінюється і функціональне призначення облікової політики. Вона перестає бути виключно формальним внутрішнім документом, сформованим на виконання нормативних вимог, і набуває ознак внутрішнього регуляторного механізму, за допомогою якого забезпечується взаємозв'язок між законодавчими нормами, положеннями стандартів, професійним судженням, специфікою діяльності підприємства та технологією формування облікової інформації.

Узагальнення проведеного дослідження дає підстави запропонувати логічну послідовність формування сучасної облікової політики за принципом «норма – вибір – обґрунтування – цифрова реалізація – розкриття». На першому етапі нормативне середовище окреслює межі допустимих облікових рішень. На другому підприємство здійснює вибір найбільш прийняттого варіанта з урахуванням специфіки своєї діяльності. На третьому етапі обране рішення має отримати належне економічне та методичне обґрунтування. Наступним етапом стає його практична реалізація, яка в сучасних умовах значною мірою здійснюється засобами цифрових інформаційних систем.

Завершальним елементом є належне розкриття суттєвих положень облікової політики та результатів їх застосування у випадках, передбачених відповідними вимогами.

Отже, перспективна трансформація нормативно-правового забезпечення облікової політики має бути спрямована не стільки на нарощування обсягу нормативного регулювання, скільки на підвищення його системності, узгодженості та функціональної спроможності. В умовах цифровізації та європейської інтеграції особливого значення набуває формування такого регуляторного середовища, у якому нормативна визначеність поєднуватиметься з обґрунтованим професійним судженням, а внутрішня облікова політика забезпечуватиме практичну адаптацію зовнішніх вимог до економічних, організаційних та інформаційних особливостей конкретного підприємства.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження засвідчує, що нормативно-правове забезпечення облікової політики підприємства є складною багаторівневою системою, функціонування якої не обмежується сукупністю нормативних актів у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Його зміст формується через взаємодію законодавчих норм, положень національних і міжнародних стандартів, методичних документів, галузевих вимог та внутрішніх регламентів підприємства. Саме взаємозв'язок зазначених складових визначає межі професійного вибору та забезпечує практичне перетворення загальних нормативних положень у конкретні елементи облікової політики.

За результатами дослідження обґрунтовано доцільність застосування архітектурного підходу до характеристики нормативно-правового забезпечення облікової політики. На відміну від традиційного представлення нормативної бази як переліку документів, такий підхід дозволяє розкрити внутрішню логіку регуляторної взаємодії та простежити послідовність переходу від загальної правової норми до конкретного облікового рішення підприємства.

Запропоновано виокремлювати п'ять взаємопов'язаних рівнів нормативно-правового забезпечення облікової політики: законодавчий, стандартизаційний, методичний, галузевий та адаптаційний. Кожний із них виконує власну регуляторну функцію, проте лише їх системна взаємодія забезпечує цілісність механізму формування та реалізації облікової політики. При цьому внутрішньокорпоративний рівень має особливе функціональне значення, оскільки саме на ньому зовнішні нормативні вимоги конкретизуються відповідно до організаційних, економічних та інформаційних особливостей діяльності підприємства.

Встановлено, що сучасні зміни середовища бухгалтерського обліку поступово трансформують функціональне призначення облікової політики. Її формування вже не може обмежуватися вибором окремих способів оцінки, нарахування амортизації, списання запасів чи створення забезпечень. Автоматизація облікових процесів, електронний документообіг та інтеграція інформаційних систем зумовлюють необхідність урахування цифрового способу реалізації прийнятих облікових рішень. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність посилення взаємозв'язку нормативного, методичного, організаційного та цифрового компонентів облікової політики.

Доведено, що одним із ключових питань подальшої трансформації нормативно-правового забезпечення є визначення раціонального співвідношення між нормативною регламентацією та професійним судженням. Надмірна деталізація нормативних вимог обмежує здатність облікової системи враховувати економічну сутність і специфіку діяльності підприємства, тоді як неவிшправдане розширення професійної автономії може створювати ризики неоднозначного трактування господарських операцій та зниження зіставності фінансової інформації. Відповідно, перспективна модель регулювання повинна забезпечувати достатній простір для професійного вибору за одночасного збереження нормативних запобіжників, вимог щодо послідовності, обґрунтованості та прозорості прийнятих рішень.

У результаті дослідження визначено п'ять стратегічних напрямів трансформації нормативно-правового забезпечення облікової політики підприємства: гармонізацію, систематизацію, цифровізацію, адаптивність і транспарентність. Їх реалізація має забезпечити перехід від фрагментарного нормативного регулювання до цілісної та динамічної системи, здатної адаптуватися до змін міжнародного, європейського, національного й технологічного середовища бухгалтерського обліку.

Наукове узагальнення отриманих результатів дозволило сформулювати послідовність «норма – вибір – обґрунтування – цифрова реалізація – розкриття», яка відображає логіку трансформації

нормативної вимоги у практичне облікове рішення. Запропонований підхід передбачає, що нормативне регулювання визначає допустимі межі; підприємство здійснює професійно обґрунтований вибір; прийняте рішення документально закріплюється та реалізується в обліковій інформаційній системі; суттєва інформація про обрану політику належним чином розкривається користувачам фінансової звітності.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення облікової політики в сучасних умовах доцільно розглядати як динамічну регуляторну архітектуру, здатну забезпечувати взаємодію зовнішніх нормативних вимог та внутрішньої облікової автономії підприємства. За такого підходу облікова політика набуває значення не лише інструменту організації бухгалтерського обліку, а й механізму адаптації нормативних вимог до економічних, організаційних та інформаційно-технологічних характеристик діяльності конкретного суб'єкта господарювання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованої архітектури під час удосконалення внутрішніх положень про облікову політику, систематизації їх структурних елементів та узгодження документально закріплених облікових рішень із механізмами їх цифрової реалізації.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з розробленням методичного інструментарію оцінювання якості облікової політики підприємства, визначенням критеріїв достатності розкриття інформації про суттєві облікові політики, дослідженням впливу цифрових технологій на механізми реалізації професійного судження, а також обґрунтуванням напрямів подальшої адаптації національного нормативного середовища до міжнародних та європейських вимог у сфері бухгалтерського обліку і корпоративної звітності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» : наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999 № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>
4. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Методичні%20рекомендації%20щодо%20облікової%20політики%20підприємства.pdf>
5. IFRS Foundation. IAS 8 Basis of Preparation of Financial Statements. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-8-basis-of-preparation-of-financial-statements/>
6. Барановська Т. В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04. Київ, 2005. 21 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0405U001132/>
7. Барановська Т. В. Облікова політика: рівні, суб'єкти, складові. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2003. № 3 (25). С. 18–26. URL: <https://library.ztu.edu.ua/doccard.php/45228>
8. Сисоева І. М. Облікова політика як складова інформаційних ресурсів підприємства. Актуальні проблеми розвитку регіону. Івано-Франківськ, 2008. Вип. 1. С. 236–240. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3629/1/diser_Sysoyeva%20_.pdf
9. Сисоева І. М., Гордополова Н. В. Межа суттєвості як елемент облікової політики підприємства. Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20–22 берез. 2008 р. Вінниця : BIE THEU, 2008. С. 15–18. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3629/1/diser_Sysoyeva%20_.pdf
10. Сисоева І. М. Передумови виникнення облікової політики: історичний аспект. Галицький економічний вісник. 2008. № 2 (17). С. 143–146. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3629/1/diser_Sysoyeva%20_.pdf
11. Кулик В. А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2014. 373 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e2c2086d-5dd2-403f-bb88-6261d4fd2840/content>
12. Кулик В. А., Левченко З. М. Облікова політика підприємства : навч. посіб. Київ : SBA-Print, 2019. 238 с. URL: https://library.wunu.edu.ua/libsearch/DocDescription?doc_id=407325
13. Верига Ю. А., Кулик В. А., Ночовна Ю. О., Іванюк С. Ю. Облікова політика підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 312 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/items/d8b4a0c5-0910-4cf0-8c10-74ccf54458a7>

14. Олійник О. В., Барановська Т. В. Витрати підприємств як об'єкт облікової політики: організаційно-методичні положення. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. № 1 (31). С. 470–479. DOI: 10.26642/pbo-2015-1(31)-470-479. URL: <https://pbo.ztu.edu.ua/article/view/54561>
15. Пушкар М. С., Щирба М. Т. Теорія і практика формування облікової політики : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2010. 260 с.
16. Савченко В. М., Пальчук О. В., Саловська Л. В. та ін. Облікова політика : навч. посіб. / за ред. Г. М. Давидова. Київ : Знання, 2010. 479 с.
17. Сторожук Т. М. Облікова політика підприємства : навч. посіб. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2015. 240 с.
18. Левицька С. О. Облікова політика підприємства в контексті економічних реформ. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2011. Вип. 35. С. 218–222.
19. Кучеренко Т. Регламентування облікової політики фінансової звітності. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. № 5. С. 24–34.
20. IFRS Foundation. Definition of Accounting Estimates (Amendments to IAS 8). London : IFRS Foundation, 2021. URL: <https://www.ifrs.org/projects/completed-projects/2021/accounting-policies-and-accounting-estimates/>
21. Замлинський В. А., Волошина О. А., Степаненко С. В. Accounting policy and economic security in the enterprise management system. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9, № 1. С. 56–61. DOI: 10.36887/2415-8453-2024-1-9. URL: <https://ujae.org.ua/en/accounting-policy-and-economic-security-in-the-enterprise-management-system/>
22. Гришук Г. В. Методичні аспекти облікової політики малих підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. Т. 87, № 2. С. 101–106. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02.101. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/45092>
23. Кругла М. М. Changes in accounting policies and accounting estimates. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-62-135. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4024>
24. Дмитренко А. В. Облікова політика як ключовий інструмент для досягнення фінансового успіху та стійкості підприємства. *Економіка і регіон*. 2024. № 4 (95). С. 178–188. DOI: 10.26906/EiR.2024.4(95).3624. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/uk/article/view/3624>
25. Рижикова Н. І., Перезовова І. В., Мельниченко О. В., Цупак В. М. Modeling accounting policy in the context of production potential and innovative development of an enterprise. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2025. № 4. С. 145–148. DOI: 10.36887/2524-0455-2025-4-32. URL: <https://apie.org.ua/en/modeling-accounting-policy-in-the-context-of-production-potential-and-innovative-development-of-an-enterprise/>

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999, July 16). Pro bukhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini [On accounting and financial reporting in Ukraine] (Law of Ukraine No. 996-XIV). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Ministry of Finance of Ukraine. (2013, February 7). Pro zatverdzhennia Natsionalnoho polozhennia (standartu) bukhgalterskoho obliku 1 "Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti" [On approval of National Accounting Standard 1 "General requirements for financial reporting"] (Order No. 73). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
3. Ministry of Finance of Ukraine. (1999, May 28). Pro zatverdzhennia Polozhennia (standartu) bukhgalterskoho obliku 6 "Vypravlennia pomylrok i zminy u finansovykh zvitakh" [On approval of Accounting Standard 6 "Correction of errors and changes in financial statements"] (Order No. 137). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>
4. Ministry of Finance of Ukraine. (2013, June 27). Metodichni rekomendatsii shchodo oblikovoi polityky pidpryiemstva [Methodological recommendations on enterprise accounting policy] (Order No. 635). <https://mof.gov.ua/storage/files/Методичні%20рекомендації%20щодо%20облікової%20політики%20підприємства.pdf>
5. IFRS Foundation. (n.d.). IAS 8: Basis of preparation of financial statements. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-8-basis-of-preparation-of-financial-statements/>
6. Baranovska, T. V. (2005). Oblikova polityka pidpryiemstv v Ukraini: Teoriia i praktyka [Accounting policy of enterprises in Ukraine: Theory and practice] [Extended abstract of candidate's dissertation]. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0405U001132/>
7. Baranovska, T. V. (2003). Oblikova polityka: Rivni, subiekty, skladovi [Accounting policy: Levels, subjects, and components]. *Visnyk Zhytomyrskoho Derzhavnogo Tekhnolohichnoho Universytetu. Seriya: Ekonomichni Nauky*, 3(25), 18–26. <https://library.ztu.edu.ua/doccard.php/45228>
8. Sysioeva, I. M. (2008a). Oblikova polityka yak skladova informatsiinykh resursiv pidpryiemstva [Accounting policy as a component of enterprise information resources]. *Aktualni Problemy Rozvytku Rehionu*, 1, 236–240. https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3629/1/diser_Sysioeva%20.pdf
9. Sysioeva, I. M., & Hordopolova, N. V. (2008). Mezha suttievosti yak element oblikovoi polityky pidpryiemstva [Materiality threshold as an element of enterprise accounting policy]. In *Teoriia ta praktyka rynkovykh peretvoren: Ekonomichniy ta sotsialnyi kontekst: Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Theory and practice of market transformations: Economic and social context: Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference] (pp. 15–18). VIE TNEU. https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3629/1/diser_Sysioeva%20.pdf
10. Sysioeva, I. M. (2008b). Peredumovy vynykennia oblikovoi polityky: Istorychnyi aspekt [Prerequisites for the emergence of accounting policy: Historical aspect]. *Halytskyi Ekonomichniy Visnyk*, 2(17), 143–146. https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3629/1/diser_Sysioeva%20.pdf

11. Kulyk, V. A. (2014). Oblikova polityka pidpryemstva: Nabutyi dosvid ta perspektyvy rozvytku [Accounting policy of an enterprise: Acquired experience and development prospects]. RVV PUET. <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e2c2086d-5dd2-403f-bb88-6261d4fd2840/content>
12. Kulyk, V. A., & Levchenko, Z. M. (2019). Oblikova polityka pidpryemstva [Accounting policy of an enterprise]. SBA-Print. https://library.wunu.edu.ua/libsearch/DocDescription?doc_id=407325
13. Veryha, Yu. A., Kulyk, V. A., Nochovna, Yu. O., & Ivaniuk, S. Yu. (2015). Oblikova polityka pidpryemstva [Accounting policy of an enterprise]. Tsentri uchbovoi literatury. <https://dspace.pdau.edu.ua/items/d8b4a0c5-0910-4cf0-8c10-74ccf54458a7>
14. Oliinyk, O. V., & Baranovska, T. V. (2015). Vytraty pidpryemstv yak ob'ekt oblikovoi polityky: Orhanizatsiino-metodychni polozhennia [Enterprise expenses as an object of accounting policy: Organizational and methodological provisions]. Problemy Teorii ta Metodolohii Bukhholderskoho Obliku, Kontroliu i Analizu, 1(31), 470–479. [https://doi.org/10.26642/pbo-2015-1\(31\)-470-479](https://doi.org/10.26642/pbo-2015-1(31)-470-479)
15. Pushkar, M. S., & Shchyrba, M. T. (2010). Teoriia i praktyka formuvannia oblikovoi polityky [Theory and practice of accounting policy formation]. Kart-Blansh.
16. Savchenko, V. M., Palchuk, O. V., Salovska, L. V., Smirnova, I. V., Behun, A. Ya., Ruzmaikina, I. V., Nechai, N. M., Smirnova, N. V., Oliinyk, A. A., Lipova, N. O., Savchenko, O. S., & Simova, L. O. (2010). Oblikova polityka [Accounting policy] (H. M. Davydov, Ed.). Znannia.
17. Storozhuk, T. M. (2015). Oblikova polityka pidpryemstva [Accounting policy of an enterprise]. Natsionalnyi universytet DPS Ukrainy.
18. Levytska, S. O. (2011). Oblikova polityka pidpryemstva v konteksti ekonomichnykh reform [Enterprise accounting policy in the context of economic reforms]. Visnyk Lvivskoi Komertsiinoi Akademii. Serii Ekonomichna, 35, 218–222.
19. Kucherenko, T. (2009). Rehlementuvannia oblikovoi polityky finansovoi zvitnosti [Regulation of accounting policy for financial reporting]. Bukhholderskyi Oblik i Audyt, 5, 24–34.
20. IFRS Foundation. (2021). Definition of accounting estimates (Amendments to IAS 8). <https://www.ifrs.org/projects/completed-projects/2021/accounting-policies-and-accounting-estimates/>
21. Zamlynskyi, V. A., Voloshyna, O. A., & Stepanenko, S. V. (2024). Accounting policy and economic security in the enterprise management system. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology, 9(1), 56–61. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-9>
22. Hryshchuk, H. V. (2024). Metodychni aspekty oblikovoi polityky malykh pidpryemstv [Methodological aspects of accounting policy of small enterprises]. Halytskyi Ekonomichnyi Visnyk, 87(2), 101–106. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02.101
23. Kruhla, M. M. (2024). Changes in accounting policies and accounting estimates. Ekonomika ta Suspilstvo, 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-135>
24. Dmytrenko, A. V. (2024). Oblikova polityka yak kliuchovyi instrument dlia dosiahnennia finansovoho uspiokhu ta stiikosti pidpryemstva [Accounting policy as a key tool for achieving financial success and enterprise sustainability]. Ekonomika i Rehion, 4(95), 178–188. [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.4\(95\).3624](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.4(95).3624)
25. Ryzhikova, N. I., Perevozova, I. V., Melnychenko, O. V., & Tsupak, V. M. (2025). Modeling accounting policy in the context of production potential and innovative development of an enterprise. Aktualni Problemy Innovatsiinoi Ekonomiky ta Prava, 4, 145–148. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-4-32>

REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK FOR ENTERPRISE ACCOUNTING POLICY: MODERN ARCHITECTURE AND DIRECTIONS OF TRANSFORMATION

HUHUL Ruslan

Vinnitsia Educational and Scientific Institute of Economics, West Ukrainian National University

The article examines the regulatory and legal framework governing the formation and implementation of enterprise accounting policy as a multilevel regulatory system integrating legislative requirements, national and international financial reporting standards, methodological guidance, and internal corporate regulations. The regulatory environment of accounting policy is conceptualized not merely as a collection of separate legal acts but as an integrated regulatory architecture whose components differ in their legal force, scope of application, degree of mandatory compliance, and impact on professional judgement in accounting practice.

The key levels of regulatory and legal support for enterprise accounting policy in Ukraine are systematized, and the functional relationships between them are identified. Particular attention is paid to the role of an enterprise's internal administrative document on accounting policy, which serves as an instrument for translating regulatory requirements and permissible accounting alternatives into specific methods, principles, and procedures adapted to the organizational, technological, and economic characteristics of a particular business entity.

The study establishes that the current transformation of the regulatory framework for accounting policy is driven by European integration processes, the increasing application of international financial reporting standards, the digitalization of accounting procedures, the automation of financial information processing, and growing requirements for the transparency, comparability, and reliability of financial reporting. The major challenges of the existing regulatory model are identified, including the complexity and fragmentation of the regulatory framework, inconsistencies in accounting terminology, the need for further alignment of national regulations with international approaches, and the insufficient adaptation of internal accounting regulations to the digital business environment.

Conceptual directions for transforming the regulatory and legal architecture of enterprise accounting policy are proposed, with an emphasis on regulatory coherence, adaptability, digital compatibility, and further harmonization with European accounting and corporate reporting practices. It is substantiated that, under contemporary economic conditions, accounting policy is evolving beyond its traditional role as a technical instrument for organizing accounting processes and increasingly functions as an internal regulatory mechanism that ensures the interaction between statutory requirements, professional judgement, management information needs, and the specific characteristics of an enterprise's activities.

Keywords: accounting policy, accounting, regulatory and legal framework, accounting regulation, financial reporting, National Accounting Standards, International Financial Reporting Standards (IFRS), professional judgement, accounting digitalization, European integration.